

вважались зганьбленими. Для нижчого стану міщан застосовували «висвітлення». Осіб, що за свій злочин уникали кари смерті, бичували, після чого міський кат при світлі ліхтаря випроводжував засудженого за міський мур.

Та більш важкою формою покарання була інфамія (*infamia* — неслава, ганьба), що застосовувалась до шляхти за найважчі злочини (розбій, крадіжку, гвалт). Засуджений втрачав честь і добре ім'я. Він міг залишатись у межах держави із заборорою брати участь в урядванні, що вимагало довіри, частково виводився з-під норм судочинства.

Майже до кінця XVIII століття інфамія оголошувалася і тим дворянам, які займалися справами невластивими шляхетного стану. Кожен шляхтич був членом лицарського ордену (по польськи «орден» *zakon*) і повинен був захищати короля і державу. Тому шляхтич, який починав займатися невійськовим справою, зокрема торгівлею, вважався дезертиром і вибував з лицарського кола. У 1775 році сейм Речі Посполитої проголосив, що відтепер шляхтич, який займається торгівлею, не втрачає через це своєї честі, а отже, і не може бути визнаний за це «інфамісом».

КОРНІЄНКО І. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави і права, кандидат юридичних наук

ПОНЯТТЯ СУБ'ЄКТА ТА ОБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА У ПРАЦЯХ Є. В. ВАСЬКОВСЬКОГО

У «Підручнику з цивільного права» Є. В. Васьковський викладає загальну частину цивільного права так: вчення про суб'єкта права, вчення про об'єкт і вчення про правові відносини. Вчення про правові відносини детально говорить про юридичні дії та операції, про волевиявлення (примус, помилка, обман, тлумачення), про зміст правовинів залежно від строку та обов'язків контрагентів (*conditio, dies, modus*). Остання частина першого випуску присвячена теорії судового захисту, а саме — здійсненню, порушенню та захисту суб'єктивних цивільних прав. Отже, загальна частина цивільного права у підручнику Є. В. Васьковського передбачає аналіз основних положень цивілістики у суб'єктивному сенсі.

Вчення про суб'єкт права Є. В. Васьковський починає з розгляду поняття та правового статусу категорії «особа» в цивільному праві. Автор вважав, що суб'єктом права є особа, яку наділено здатністю мати

цивільні права та обов'язки (правоздатністю) та здатністю своїми діями набувати для себе цивільні обов'язки, самотійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання (діездатністю) (57, с. 12). При цьому автор справедливо підкреслює, що поняття «особа» не збігається з поняттям «людина». Тут же вчений вказує на існування в цивільному праві інших суб'єктів, зокрема, юридичних осіб.

Оскільки правоздатність фізичної особи виникає у момент її народження і припиняється у момент смерті, Є. В. Васьковський приділяє велику увагу деяким важливим особливостям захисту прав ще не народженої дитини. Автор зазначає, що в російському цивільному праві знаходить втілення загальноприйнятий для світової спільноти приватноправовий принцип, що ненароджена дитина вважається такою, що вже народилася, оскільки справа йде про її права та обов'язки. Це положення знайшло свого відображення у Цивільному кодексі України та у Сімейному кодексі України.

Пояснюючи сутність юридичної особи, Є. В. Васьковський підкреслює, що цих осіб юридична наука розглядає як окремих учасників цивільно-правових відносин. Вчений зазначав, що юридичними особами можуть бути корпорації та установи, проте в теорії права окремі науковці відносять до категорії юридичних осіб: лежачу спадщину, земельні ділянки, на користь яких встановлені сервітути, відомства, цінні папери на пред'явника, конкурси, фабрики і заводи (57, с. 14). Однак із приводу цього Є. В. Васьковський займав протилежну позицію. Він вважав, що фабрики і заводи не можуть бути юридичними особами, аргументуючи це таким. Якщо припустити, що фабрики і заводи є юридичними особами, тобто суб'єктами права, то виявиться, що ці суб'єкти, будучи власністю фізичних осіб, є водночас об'єктами права. На думку Є. В. Васьковського, неможливо бути одночасно і суб'єктом, і об'єктом права. Що ж стосується державних відомств та установ, то вони є лише органами, представниками однієї юридичної особи — держави, тому не мають значення самотійних суб'єктів права.

Особливо цінним у цьому підручнику є викладення питань про юридичних осіб та їх класифікація, що має важливе як теоретичне, так і практичне значення на теперішній час у зв'язку з тими розбіжностями, які виникли останнім часом після прийняття Цивільного та Господарського кодексів України.

Як було зазначено вище, класифікуючи юридичні особи на види, Є. В. Васьковський вважав, що ними можуть бути корпорації та установи. Щодо товариств і товариств із зовнішньою формальною колективною єдністю, то автор не відносив їх до юридичних осіб, оскільки, на їх думку, вони становлять особливу групу юридичних відносин, що розглядається у зобов'язальному праві.

Характеризуючи такий загальновизнаний вид юридичних осіб як установа, Є. В. Васьковський підкреслює, що від корпорації вона відрізняється матеріальною базою.

У підручнику із цивільного права Є. В. Васьковським було також розглянуто поняття об'єкта цивільного права. Під об'єктом цивільного права автор розуміє певний предмет, яким володіє, користується та розпоряджується визначена особа. Вчений особливо зосереджує свою увагу на речах як об'єктах цивільного права і класифікує речі за критерієм оборотоздатності, тобто властивістю об'єктів цивільних прав вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої у порядку правонаступництва або спадкування.

Значну увагу науковець приділяє також поділу речей на рухомі та нерухомі. Слід зазначити, що нерухомість характеризується автором дуже традиційно для того часу. До нерухомих речей належить земля, а також усе, що розташоване і нерозривно пов'язане з нею (рослини, будівлі). Євген Володимирович підкреслював значну вартість, незамінність та особливий правовий режим нерухомих речей.

Досить аргументовано та послідовно Є. В. Васьковський поводить аналіз категорії «майно». Автор підкреслює, що в теорії права під майном слід розуміти сукупність усіх майнових прав, що належать даній особі, тобто право власності на речі, право на чужі речі (актив, активне майно), а також зобов'язання (57, с. 23). Автор зазначає, що найбільш поширеною категорією «майно» є серед спадкових та зобов'язальних відносин.

МОКІН І. С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри історії держави і права

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В ЕПОХУ НАЦІОНАЛЬНО- ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 РР.

Усі без винятку елементи правового життя — правові акти, правові відносини, правова система, правова свідомість і культура — виникають, змінюються, формуються і розвиваються під впливом та у зв'язку з певними історичними подіями в житті суспільства. В елементах правової дійсності (правопорядок і правова система) відображаються реальні аспекти правового буття — правові форми діяльності держави закріплюють форми політичного режиму і форми правління, джерела права регулюють суспільне життя в усіх його проявах.